

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

A SZAKOKTATÁS KÉRDÉSE

AZ IDEI korai ősz eszembe juttatja azokat a mozgalmas időket, melyeket a Szakkör szaktanfolyamainak előkészítése közben átéltem. Az előkészületek ilyen időtájt már javában folytak. Erős munkája volt a szaktanfolyami bizottságnak, mely a tanterv összeállításával, a tanítási módszer megállapításával és az előadók kijelölésével volt megbízva. A szaktanfolyam vezetőjének viszont a tanterv végrehajtása okozott súlyos gondokat; helyiségről, rajzeszközökről, papírosról gondoskodni, a tanfolyam erkölcsi sikerét megfelelő propagandával jólőre biztosítani s minden lehető elkövetni, hogy minden úgy menjen, mint a karikacsapás, — ezek voltak azok a feladatok, melyeknek végrehajtása kötelességei közé tartozott. A Szakkör pénztárosa viszont majd megöszült abban a gondban, hogy honnan veszi majd elő azt a 2—3000 koronát, ami a szaktanfolyam költségelőirányzatában a Szakkör terhére iratott elő. De ez csak a fővárosi szaktanfolyam körüli munka volt. Bizonyos években ennél sokkal fontosabb és nehezebb feladatot képezett a vidéki szaktanfolyamok, előadásorozatok és kiállítások lebonyolítása. Ilyenkor már tucatszámra kerültek tárgyalásra a szaktanfolyami bizottságban a vidéki helyicsoportok előterjesztéssel tanfolyamok, kiállítások rendezése tárgyában. Megindult az írásbeli tárgyalás a vidéki fa-, fém-, vas-, stb. ipari szakiskolákkal grafikai szaktanfolyamoknak ez iskolák keretében leendő rendezése érdekében. Ha az ügy megkívánta, a kör titkára egyszerűen leutazott az illető vidéki városba és személyesen tárgyalt, könnyen tehetette: volt vasúti szabadjegye s napi költsége alig érte el a 10 koronát. Volt rá eset, hogy 15—20 korona költséggel nyélbeütöttünk egy-egy szaktanfolyamot, melynek költségeit részben az állam fedezte, szellemi irányítása mégis a miénk maradt, sőt más nem is látogathatta, mint szakköri tag.

És ma? Ma is mozgalmas az élet odafele a „torony”-ban, de ennek — fájdalom — semmi köze sincs a szakoktatáshoz. A nyomdaipari szakoktatást ma egyesegyedül a „Magyar Grafika” képviseli. Szaktanfolyamokról szó sem lehet. Az államnak most ilyesmire nincs pénze. (Nincs ám! Nemrég olvastam, hogy rendőr-kutyaképzőtanfolyamot fognak szervezni, meglehetősen nagy áldozatok árán. Boldog kutyák!) A főnökök békeidőben is alig áldoztak valamit a szakoktatásra. A Szakkör nem működik; a szaktársi egyesületeknek pedig egyéb súlyosabb gondjalk vannak, no meg pénzüik sincs szakoktatásra, mert más, ma ennél is fontosabb célokra több pénzre volna szükségük, mint amennyivel rendelkeznek. Mint előbb is említettem, a szakoktatást ma egyedül

lapunk képviseli. Ha talán nem olyan mérvben, mint azt mi magunk is szeretnők, ez nem a mi hibánk, ennek okai a mai nehéz viszonyokban gyökereznek. Pályázatot is kirtunk szedésre-nyomásra, ezzel is a szakfejlesztést kívántuk szolgálni. Nyomatványkiállítások rendezése azonban már meghaladná anyagi eszközeinket, mert hogy csak egyet említek, egy-egy vidéki kiállítás rendezése már súlyos százakba, 1500—2000 koronába kerülne. Szaktanfolyamok rendezéséről pedig álmodni sem lehet. Ezeknek költsége tizezreket igényelne még akkor is, ha a legsúlyosabb problémát: a helyiség és fűtés kérdését sikerülne valahogy megoldani.

Minden jel arra mutat, miszerint az idei ősz és tél ismét el fog múlni anélkül, hogy a szakoktatás terén valami maradandó becsüt produkálhatnánk.

Valami csekélyke reményt táplálók, hogy talán mégis csak sikerül valamit alkotnunk. Ha nem is nagyszabásut, de mindenesetre hasznosat. Kiállítások sorozatára és olykor-olykor egy-egy szakelőadásra gondolkodok, mint olyan dolgokra, melyeknek anyagi oldalát talán majd sikerül valami módon megoldani, s amelyekkel a sívárnak ígérkező tejet hasznosan kitöltenők.

Ehelyütt is kérem mindazokat, akikből a szakma iránti szeretet és a szakoktatás iránti lelkesedés még nem pusztult ki végkép, gondolkozzanak a kérdés felett és közöljék eszméiket. Az élet azt bizonyítja, hogy a szeretettel párosult lelkesedéssel végrehajtott kis akciók a legtöbbször hasznosabbak, mint a nagy, de sablonszerűen végrehajtott műveletek. Gondolkozzunk ezen annál inkább, mivel e kérdésről a közeli nyomdászkongresszus során talán szó is esik. WANKO VILMOS

VÁZLATKÖNYVÜNK HASZNOSÍTÁSA

KUN Mihály kollegám lapunk múlt havi számában megjelent cikkében igen érdekesen indokolta meg, miért tartja kívánatosnak „rajzhatás” szedések kultiválását. Igazat is adok neki abban, hogy „ne kövessük mindig a talán nekünk praktikus egyszerűsítő elvet és semmitmondó, sívár, tartalmatlan nyomtatványokkal lássuk el” rendelőinket, ellenben iparkodjunk, „hogy olyasvalamit adjunk, amivel ellensúlyozhatjuk a grafikus rajzolókép térhódítását”.

Hogy miképp gondolja ő az „egyszerűsítő elvet” mellőzni, azt elég szépen illusztrálja a cikkéhez készült 21 példa, melyeket rajzhatású szedéseknek nevez. A gyakorlati tapasztalat igazolja, hogy sok rendelő tény-

leg csakis azért rajzoltat meg valamely munkát, mert nem szereti a felesleges szedéseket. Már pedig a mai viszonyok között a legtöbb akzdens-munka ilyen egyszerűsödő elvek szerint készül, mert a nyomtatványért kialakított árból csak ilyenre telik.

A bemutatott rajzhatású szedéseknek azonban — véleményem szerint — csak akkor van helyük, ha a rendelő valami rendkívül akar, de sajnálja a meg-rajzoltatás és klísiroztatás költségeit. Ily esetben azután szedjük is valami rajzhatásut. Éppenséggel nem boszorkányság, mert ügyességgel a legegyszerűbb anyagból is szedhetünk valami rendkívül dolgot. Hogy az ily szedésekre fordított idő nem sokkal több, mint bármely más akzdens-szedésnél, azt talán leginkább az az adat fogja megvilágítani, hogy a múlt számban bemutatott 21 példa szedése összesen 68 szedés-órát vett igénybe, beleértve a két színre bontást is, mivel hogy e szedések tüstént két formára bontva szedettek. (Egyik-másik példánál nem is lett volna lehetséges a két színformát egybe szedni s utólag bontani.)

Más lapra tartozik az a kérdés, hogy képesek vagyunk-e Kun kollega példáihoz hasonló szedéseket tervezni?

Osztatlan vélemény, hogy nem minden akzdens-szedő bír azzal a rajzolóképességgel, mint Kun kollega, aki ma már inkább grafikus rajzó, mint tényleges mesterszedő!

S ez a vélemény az, amely most tollat nyomott a kezembe, hogy egyes kollegáimnak egynémely tanáccsal szolgáljak abban az irányban, miként lehetséges többé-kevésbé „rajzhatású“ szedéseket tervezniök, ha mindjárt nem is bírnak nagyobbfokú rajzképességgel.

Ha valamely olyan helyre készülök, ahol szép könyveket, folyóiratokat, képeket, rajzokat stb. remélek láthatni és lapozhatni, különös gonddal ügyelek arra, hogy velem legyen az amugy is elválhatlan jegyzetblyokom, mely nálam a vázlatkönyvet is helyettesíti. Akár

kávéház, könyvtár, muzeum, avagy valami művészi tárlat az a hely, ahol megjelenek, mindig akad valami megkapó könyvfedél, hirdetés, dekoratív rajz, kép, építészeti stílusmotívum, vagy ezeknek sokszor parányi részlete, mely megragadja figyelmemet s arra készítem, hogy azt néhány jellemző fővonással papírra rögzítem, mindjárt arra gondolván, miszerint alkalomadtán szedéseimnél hasznosítani is fogom.

Ilyen rajzrészletgyűjtésre ezer és ezer alkalma nyílik az olyan embernek, aki szórakozása közben is gondolkodik szakmájára s a kellemes haszonnal tudja összeegyeztetni. Jobb kávéházakban rendszerint megtaláljuk a nagy német folyóiratokat (békeidőben az angol és francia sem hiányzott), melyeknek hirdetési rovatai túlnyomórészt a legjobb grafikusok keze alól kikerült rajzokkal vannak tele. Az Illustrierte Zeitung, a Meggendorfer Blätter, a Die Dame és a többi elterjedt német folyóirat mind-megannyi kincsesbányája a jól megoldott hirdetésrajzoknak. A könyvtárakban is meglegyünk ezeket a folyóiratokat, ott azonban inkább a komoly tartalmú tudományos folyóiratok, művészeti lapok, könyvek érdekelnek, mint amilyenek a „Magyar Iparművészet“, a „Das Plakat“,

**DIVATOS ILLATSZER-KÜLÖNLEGESSÉGEK
ÁLLANDÓ NAGY RAKTÁRA**

SZENT-ISTVÁN-DROGERIA

**BUDAPEST II, CORVIN-TÉR 6
TELEFON JÓZSEF 45-34
SÜRGÖNYCIM: ISTVÁN DROGERIA**

11. példa

az „Innen-Decoration“, a „Deutsche Kunst und Decoration“, a „Die Kunst“ stb.; ezekben már több a szedésmegoldás a hirdetési részben, de igen sok-

szor bőven akad skiccelni való az illusztrációkból, melyek butor-, épület, szobadekoráció-tervekről, szobrokról, műemlékekről, díztárgyakról, ékszerekről stb.-ről készültek. A muzeumokban is akad bőven olyan kiállítási objektum, melynek tömege vagy annak egyik részlete a grafiust és nyomdászt érdekelheti.

Az ily módon gyűjtött gyors vázlatokat igen gyakran tudom felhasználni a szedésnél, legfőbbes az egy-egy kis részletben, amelyik éppen célnak legjobban megfelel.

E sorok között 10 ily nyers vázlatot mutatok be, mint olyant, mint amelyet az e cikkhez készült példánál fel is használtam.

rakat és a csillagokat nem zártam ki teljesen, a zárójeleknek egy külsőleg alkalmazott hajlított térszóval adtam formát, a léniákat és csillagokat szabadon állítottam megfelelő helyre s az egészet hígra kevert gipszszel kiöntöttem.

A 14. szedéspéldánál léniákból szedtem a színes szalagot, melynek mintájául a vázlatkönyv 4. példája szolgált. Az ugró szarvas rajza már maga is megfelelőképpen utal alkalmazási módjára; ez egyébként betüöntödei készítmény.

A 15. példa alapeszméjét egy a 9. példaként levázolt domborművü templomfülke szolgáltatta. A góti ves alakban futó dísz helyett sorokat alkalmaztam s alapként a 6. sz. vázlatlal bemutatott szalagot használtam fel ugyancsak léniából szedve. Az esküire tartott kéz betüöntödei anyag, míg a kettős kereszt ismét léniászedés.

A 16. példa alap gondolatát, az elszórtan alkalmazott díszeket, a 10. sz. vázlatrészlet szolgáltatta. Ez egy edényáruhá az árjegyzékének fedőlap-részlete. A szedés tisztán betüöntödei anyag felhasználásával készült.

A 17. példa egy francia lap rejtvényrovatából leiskiccelt 2. sz. vázlat nyomán készült.

A 18. példa alapeszméje egy német cigarettagyár reklámbélyegéről való (7. sz. vázlat); azon három cigarettát jelképeznek a vastag vonalak, példánál pedig vonalzó alakját nyerték.

A 19. példa alapeszméjét ismét a 10. vázlat adta. Szedésbéli kivitelben persze nem mutatja azt az eredetiséget, mint az eredeti rajz, de elfogadható és nálunk még nem igen alkalmazott megoldást képez.

12 példa

A felhasználás módját alábbiakban magyarázom, megjegyezvén, hogy szándékosan terveztem egyszerűbb, de mégis a köznapitól eltérő szedéspéldákat, hogy a járhatóbb kollegáimnak minél hasznosabb útmutatással szolgálhassak.

A 11. példa alapeszméjét a multkori melléklet 14. sz. példájából merítettem, s csupán arra törekedtem, hogy a körirat által zárolt területet határozottabb rajzu vignettával töltssem ki.

A 12. példa vignettájának elhelyezésénél az 1. sz. vázlat nyert alkalmazást.

A 13. példa komplikáltnak látszó szedés, mégis egyszerű és gyors. Az alap gondolatom az volt, hogy a mult havi melléklet 6. példájának felkiáltójelét újból felhasználom, most mint rakétát, melynek csillagképéhez a 3. számú vázlat adta az alapot. E példa szedésénél a zárójelekből szedett füstgomolyagot, a léniákból való suga-

13. példa

E példákban látható, hogy ezeknek megtervezése azon a csapáson halad, melyet Kun kollegám megjelölt. Különbség csak annyiban áll fenn, hogy mostani példáim egyszerűbbek s ezért kivitelük is sokkal könnyebb, mint a multkorú példáké. Itt ismételtelen kell hangsúlyoznom, hogy ily szedés nem igényel több időt, mint a kínos és gyakran meddő kísérletezés sörtömbök alakítására és ezeknek kizárása számos betűnek össze-vissza reszelgetése és csiszolása árán.

Szükségesnek tartottam mindezeket elmondani azért, mert a gyakorlatból tudom, hogy a fantáziával vagy nagyobb rajzolóképesség igénybevételével készült nyomtatványoknak mindig akad utánczója s legtöbbször éppen olyanok utánozzák, akik fenti képességeknél nagy hiával vannak, minek következtében munkájuk minden egyéb, csak nem becsületes tipografus munka. A fenti utmutatás ezeknek a kollegáknak szól s hiszem, hogy hasznosítani fogják tudni. ABC

GUTENBERG KINAI ELŐFUTÁRAI

A nyomdászat keletkezésének időpontja és az első nyomdászok személye hosszú időn keresztül voltak vita tárgyai a kutatóknak. Mindaddig, amíg Falkenstein Károly német történetíró (1801—1855) ki nem fejtette, hogy: — „az első nyomtató kísérletek közül nyomdászatnak azok tekinthetők, melyeknél a szavakat, sorokat, szövegeket, oldalakat különálló betűkből állították össze és nyomtatással sokszorosították“, — nem is ért véget a vita, mert nem volt szoros határa annak, melyik nyomtató eljárás is tekinthető tulajdonképpen a nyomdászat ősenek. Sokáig a kínaiakat emlegették, mint a nyomdászat atyamestereit és Kínát, mint a mai nyomdaipar bölcsőjét, bizonyítékul hozva azt a tényt, hogy Kínában tényleg régóta sokszorosítottak könyveket, amint azt egyebek között Wentl császárnak, egy még a Kr. u. 593. év előtt kiadott parancsa bizonyítja, (Stanislas Jules: Documents sur l'art, d'imprimer.) mely az — „összes még meg nem jelent íráskönyvgyűjtését, fába metszését és kiadását“ — rendelte el. Ugyancsak ez a szerző idéz egy más kínai forrást is, mely szerint a könyvnyomtatást Kínában 581 körül találták volna fel és csak lassan fejlődött életképes iparrá, míg Kr. u. 904-ben Fang-taó, az iskolák részére fába metszette a kínai klasszikusokat. Az örökbecsűeknek értékelt műveket a kínaiak már ösidők óta könyvnyomtatáson sokszorosították olyanformán, hogy a betűket kőlapba metsztették, a kőlapot festékkel bedörzsölték s így a levonatokon fekete alaphól fehéren kiemelkedő írást nyertek. Kínai tudósok könyvnyomtatásuk kezdetét a Kr. u. 936, 943, sőt 993. évre teszik, amiből pontosan

megállapíthatjuk, hogy Kínában az írásművek sokszorosítását fadúcokba vésett szöveggel már a X. században kezdték és azóta tovább fejlesztették.

A különálló betűkből, azaz szótagokból összeállított szövegek nyomását is említi egy kínai forrás. Állítólag 1041 és 1049 között egy Pi-ching nevű kovácsmester az egyes szótagokat vékony, lágy agyagrétegbe negatíven bemintázta, szótagonként darabokra vágta, tűzben kiégette, vaslormákban az előzőleg elkészített beosztás szerint a megfelelő szócsoporthoz összeállította. Az egyes darabkákat oldható kátrányba kötötte egymáshoz, amelyet használat után eltávolított s így a szótagos agyagdarabkákat újból felhasználhatókká tette.

Ő is, mint elődei és utódai, kefe vagy durva ecset segítségével készítette az első levonatokat. Halála után senki sem értékesítette újításait; konzervatív szaktársai visszatértek a fa- és rézmetszéshez, mint olyan sokszorosító eljárásokhoz, amelyek egyrészt jobban megfeleltek a kínai írás technikai jellegének, másrészt kínai felfogás szempontjából egyszerűbbek és kényelmesebbek voltak. A rézmetszést főképpen a nagy példányszámokban megjelenő munkáknál használták. Csak 1662-ben, Khang császár idejében, jezsuita hittérítők befolyása alatt kezdték újból használni a különálló betűket, állandó természetű nyomtatványok sokszorosításánál.

Ezek a tények arra engednek következtetni, hogy Kínában a XV. század előtt nem ismerték, illetőleg nem használták a betűkből álló nyomtatófelületeket s történeti valóság, ha a mai nyomdászat feltalálását a kutatók legtöbbször Gutenberg nevéhez íüzi. (JMM)

A FESTÉKSZEKRÉNY KEZELÉSE

FESTÉKSZEKRÉNY a nyomógépnek azt a szerkezeti részét képezi, mely a legnagyobb szakértelmet és figyelmet követeli a gépmestertől, mert szakzerű kezelésétől függ a tartóssága és a nyomandó munkák pontos, egyenletes festékezése. A gyakorlati életben azonban gyakran tapasztalunk felületességet.

Ennek a felületességnek a nyomait a festéklénián, meg a vele kapcsolatos acélhengeren érezhetjük. Az előbbin abban nyilvánul a baj, hogy nem eléggé ruganyos, az utóbbin abban, hogy forgási irányában különböző mélységű árkok észlelhetők.

Ugy az előbbi, mint az utóbbi jelenség a festékszekrényen levő és a festékléniát szabályozó csavaroknak

helytelen vagy felületes kezelésének következménye. A festékléniá ruganyosságának csökkenése bekövetkezik anélkül is, hogy az acélhengerben kár esne, az utóbbi megsérülése azonban föltétlenül maga után vonja az előbbit is, mert a festékléniát szabályozó csavar csak abban az esetben jöhet érintkezésbe az acélhengerrel, ha azt annyira becsavarjuk, hogy a vége kijut a festékléniá alól és az acélhengernek forgási irányában kisebb vagy nagyobb árkot csinál. Ily esetben természetesen a festékléniát tulfeszítettük, minek következtében elvesztette ruganyosságát, ami a jövőben megakadályozza a pontos festékszabályozást. Ennek hátrányát kisebb munkáknál nem érezzük, annál inkább műveknél, illusztrációknál, nem is említem a három- és négyszínynyomást, készüljön az gyorsasajtón, vagy tégelyessajtón.

Az egyenletes festékezésnek betartásában az is meg-

FEKETE-SZARVAS-SZÁLLÓ
DEBRECEN PETŐFI-TÉR 3

Telefonszám
35

14. példa

A*NAGY*VILÁGON*E*KIVÜL*NINCSEN*SZÁMODRA*HELY

M*O*V*E

PROGRAMM

15. példa

A legszebb karácsonyfadisz a legjutányosabb árban a

CONSUM-BAZÁRBAN

szerezhető be, Budapest V. Nagykorona-utca 12. szám

16. példa

**RAJZOL
METSZ
METSZ**

kirakattáblát,
könyvborítékat,
plakátot,
hirdetést,
könyvdiszket,
levélfejet,
cégekártyát,
stb.

KUN

VI. CSÁNGÓ-UTCA 3/A

Telefonszám
170-39
(Pollák)

17. példa

**„MERKUR”
RAJZESZKÖZÖK**

A LEGJOBBAK

*Minden jobb
papírkereskedésben
olcsón
beszerezhetők!*

MERKUR RAJZESZKÖZGYÁR
Hódmezővásárhely

18. példa

FRUCTUS
GYÜMÖLCS-KERESKEDELEM
ÁRJEGYZÉK
AZ 1921. ÉVRE

19. példa

akadályozhat bennünket, ha a festékszokrényt nem tartjuk tisztán, a festéket benne hagyjuk megszáradni. Azért szükséges, hogy azt bizonyos időközönként leszereljük és a rászáradt festéktől megtisztítsuk. Felszerelésnél a festékléniát szabályozó csavarokat teljesen felnyitjuk, hogy a festékléniá nyugvó helyzetbe kerüljön és az egész festékszokrényt azzal a két csavarral állítjuk oda az acélhengerhez, körülbelül 1–1½ mm. távolságra, amelyek a festékszokrény végein vannak elhelyezve és amelyekkel az egész festékszokrényt szoktuk szabályozni. Ennek megtörténte után a festékléniát szabályozó csavarokat nagyon érzékenyen és fokozatosan mindig beljebb csavarjuk, mindaddig, míg a festékléniá az acélhengert mindenütt egyenletesen és könnyedén érinti. Mikor a festékkémia ilyen helyzetbe kerül, olyan érzékeny, hogy a szabályozó csavaroknak legcsekélyebb fordulását is megérzi, minek következtében a festéket a lehető legpontosabban tudjuk szabályozni.

A mostani időkben az elmondottakon kívül szem előtt kell tartani azt is, hogy a jelenleg forgalomban levő festékek, de különösen a fekete festék olyan anya-

gokkal van felítve és keverve, hogy annak természete, viselkedése úgy a munka folyama alatt, mint annak befejezése után egészen más, mint a háborúelőtti festékké. Hogy úgy fejezzem ki magam, ebből a festékből hiányzik az életet adó amerikai korom és a lenolajkence. Itt hiába próbálkozunk gyógyszerekkel, az eredmény a legjobb esetben is léleeredmény és ez is attól függ, milyen nagy példányszámról van szó és milyen papírra kell nyomtatnunk. Leghelyesebb a pontos festékezést megkövetelő munkáknál a napi munka befejezése után az összes hengereket lemosatni. Következő napon reggel a gépet először felhordóhengerek nélkül hagyjuk száradni és mikor látjuk, hogy a festék az előző naphoz megfelelő mennyiségű, akkor betesszük a felhordóhengereket és egy pár selejt berakása alatt a festéket a festékvínek megfelelőleg pontosan beállítva, tovább nyomhatunk. Így elkerüljük azt, hogy az éjjelen át a hengerekre rászáradt festék az elindulás után egy bizonyos idő múlva feloldódjon és festéktöbbitet idézzen elő, ami például műveknél elég tarka képet eredményez.

LAUPÁL ANTAL

KLASSZIKUS ÉS ROMANTIKUS IRODALOM

LSŐ pillanattól fogva célul tűztem magam elé, hogy a Magyar Grafikában sorba ismertessem azokat az irodalmi fogalmakat, egyes irányokat jelző kifejezéseket, jel-szavakat stb., melyeket többé-kevésbé minden ember használ, írásban és szóban — de épen

közkeletű voltuk miatt senkinek sem jut eszébe, hogy pontos értelmük iránt érdeklődjék, vagy magyarázni kezdje őket. Az, hogy valamit „mindenkéül tud”, annyit jelent, hogy száz ember közül kilencvenkilenc csak hiszi magáról, hogy tudja; vagy ha nem hiszi is: szegényli bevallani, hogy ilyen közismert dologról voltaképpen nincsenek tiszta fogalmai. Most, mikor az utolsó esztendőben óriási új olvasóközönség született (és reméljük, hogy a mai nehéz viszonyok sem fogják ezt a közönséget örökre leszoktatni ismét az olvasásról), — voltaképpen minden irodalommal foglalkozó lapnak, folyóiratnak kötelessége lett volna, hogy minden fontoskodást, tudószkodást félretéve, a legegyszerűbb fogalmak tisztázását is programjába vegye. Gyanítom, hogy sok ugyanevezett művelt olvasó titokban hálás lett volna, ha váratlanul magyarázatot kap olyan „egyszerű” kérdésekre, melyeket éppen egyszerűségük miatt röstellt felvetni.

Ezek a gondolatok bátorítanak fel arra, hogy ma két olyan közismert szóval foglalkozzam, mint „klasszikus” és „romantikus”.

A „klasszikus” szónak van egy tágabb és egy szűkebb értelme. Természetesen az előbbi értelmében használjuk leggyakrabban. Klasszikusnak nevezték középkorban azokat az írókat, akiknek műveit az iskolákban, az osztályokban (classis) olvasták: tehát az ókori latin írókat. Csak a reneszánsz óta szerepeltek a római írók mellett azok is, akikről ők tanultak: a görögök. De a klasszikus szó később nem pusztán ezekre vonatkozott, hanem kiterjedt minden kiváló, régi, megállapodott hírű íróra, akár követte a klasszikusok szabályait, akár nem.

Az éppen nem klasszikus szellemű Shakespeare, vagy a klasszikus stílus legnagyobb ellensége, a francia romantikusok vezére, Victor Hugo ilyenformán klasszikus-számba megy most már. Petőfi, Arany magyar klasszikusok, bár semmi közülük a klasszikus művészet szabályaihoz. Ebben az értelemben használjuk, mint mondom, leggyakrabban a „klasszikus” szót. Egyszerűen csak annyit akarunk vele mondani: remek! Örökéletű!

A szónak szűkebb értelmét a görög-római klasszikusok és az ő követőik foglalják le maguknak (pl. a XVII. századbeli franciák; pályájuk egy bizonyos pontján Goethe és Schiller, nálunk a német hatás alatt Kazinczy és Bajza, római hatás alatt Virág Benedek és Berzsenyi Dániel.)

Az így felfogott klasszicizmus azután igen éles ellentétben áll a romantika.

A szűkebb értelemben vett klasszicizmusnak legfontosabb jellemvonása: az egyéniség háttérbeszorítása az általános emberi tulajdonságokkal szemben; az író személynének háttérbeszorítása a tárggyal szemben (objektivitás) és a tömör, kerek, szabályos szerkezetre való törekvés.

Akármiilyen klasszikus példát veszünk is szemügyre: Homeros époszait, Sophokles tragédiáját, Horatius költeményeit vagy Tacitus történelmi műveit: ezeket a jellemvonásokat találjuk bennük. A klasszikus írók hősei, egy Achilles, egy Oedipus király, sohasem képviselnek valami komplikált, egyéni érzésmódot. Egy-két általános emberi érzés nő nagyra bennük. Az író nem arról beszél, minő benyomást tettek rá alakjai, milyen érzéssel viseltetik irántuk, cselekedeteik iránt: leírja az alakokat, elmondja az eseményeket, ránk bizza, hogy alkossunk véleményt magunknak. Még a lyrikus sem a saját, legszemélyesebb ügyeivel traktál bennünket: tükröt tart elénk, melyben saját magunkat láthatjuk; olyan érzéseket szólaltat meg, melyek bennünk is visszhangznak. Mulandó az élet, élvezd ki örömeit — ilyenekről dalol Horatius.

A klasszikus formát nemcsak a görög-latin versmértékek használata alkotja, — hanem elsősorban a főt már említett, tömör és szabályos szerkezet, Homeros az Iliasban néhány hétre szorítja össze azt, amit a tizenötödös trójai háború történetében el akar mondani. Az Odysseában a közepén kezd elmondani Odysseus kalandjait, később beszélteti el vele az előzményeket. Ezt a példát követi Vergilius is az Aeneisben. Sőt, bár ezse ágában sem volt klasszikus eposzt írni, ezt az egyet Petőfi is megcsinálta János vitézében: gondoljunk csak Kukoricza Jancsi elbeszélésére a francia királynál!

A klasszikus tragédia a tömör szerkezet mintaképe. Kevés szereplővel, egyszerű mesével, egy nap alatt, egy színen játszódik le a cselekménye. Ezt utánozták a XVII. század francia klasszikusai, Corneille, Racine. És még a modern Ibsen is szereti így összesűriteni az ő bonyolult meséit és még bonyolultabb lélekrajzait.

Mindezekben a vonásokban a görög-latin ókor szel-leme nyilvánul meg: az általánosságra, a tárgyilagosságra, a világos és érthető, formailag tökéletes kifejezésre való törekvés.

A romantizmus a középkor szellemében gyökeredzik. Legfeltűnőbb sajátága a szabályos formák össze-törése. Az ókori ember százszor is elhallgatta Homeros eposzainak egy-egy jól ismert részletét; a tragédiák mind ismert mythosai tárgyakat dolgoztak fel: az ókori közönségben tehát annyi kultúra volt, hogy nem a tárgyat, hanem a művészi formát élvezte. A középkori embernek ellenben a tárgy a fontos, a forma mellékes. Lovagokról, hölgyekről, csudás kalandokról szóló „regényeket“ (roman) és a szentekről szóló, ugyancsak csudás és fantasztikus legendákat falt. Egész nap tartó színelőadásokban az ég, a föld, a pokol, száz és száz tarkán öltözött személy vonult el előtte, hogy kíváncsiságát, látványosságát kielégítse.

Ez már romantikus irodalom. Ilyen értelemben romantikus a Shakespeare-korabeli dráma is, a maga túltömött, epikus meséjével, rengeteg alakjával, nyílt színen folyó mézárálásaival. (A klasszikus tragédiában mindig a „színialak mögött“ gyilkoltak.)

A romantika, mint jelszó, a XVIII. század végén lépett fel. Az érzelem, a szubjektivitás visszahatása volt a felvilágosodás századának s az előző, klasszikus századnak objektivitása ellen. Feltámadt a középkor, valóságosságával, még szociális felfogásával is egyetemben. A görög mythologia helyét a költészetben a kereszténység symbolumai foglalták el. (Ez egy ideig azért is írsítően hatott, mert a barokk és a rokokó izetlenné tette már az örökös klasszikus mythológiát.) A drámaírók Shakespeare-re hivatkozva törték össze a klasszikus tragédia súlyos szabályait. Drámában és regényben a különös, a rendkívüli, a bonyolult lépett az általános emberi érzések, a tipikus alakok helyébe. Ellentétes vonásoktól összerakott, groteszk figurákat tettek meg hőssé. A szigorú logika, a szükségszerűség helyébe az író ötletét, szeszélyét tették. Felszabadították — első sorban a franciák — az előkelő és válogatott kifejezések békóiban szorongó nyelvet.

Ez az irány, több-kevesebb hullámzással, még ma is él. Szorosabb értelemben csak azokat az írókat nevezzük romantikusoknak, akik ebben a XVIII. század végétől körülbelül 1840-ig tartó irodalmi forrongásban résztvettek; de szubjektivitásában és a klasszikus formák összetörésében a mai irodalom is romantikusnak tekinthető. A romantizmus: az egyéniség diadala az általános, átlagos emberrel szemben; a költői szabadság diadala minden formai megkötöttséggel szemben. Művészi szempontból talán alatta áll a klasszicizmusnak, de annyi bizonyos, hogy a mai kor szellemének jobban megfelel.

BENEDEK MÁRCSELL

A KÖNYVKÖTŐIPAR MULTJÁBÓL

NEGYEDIK KÖZLEMÉNY

KÖNYVKÖTŐIPAR történeti fejlődésének legbonyolultabb, legsokoldalubb, de egyszersmind iparilag és művészetileg a leg-fakóbb fejezete a Kr. u. VI. századtól a XV. századig terjedő időszak. Ez a megállapítás csak általános művészettörténeti néző-

ponthól látszik vakmerőnek, a szakmabeliek, vagy a szakmához közelállók egészen érthetőnek fogják találni, különösen, ha a kérdést egy kissé közelebről vizsgáljuk.

Az előző közleményekben említettük, hogy a középkor első évszázadaiban, sőt egyes országokban majdnem az egész középkoron végig, a könyvkötést tulajdonképpen egyházművészetnek kell tekinteniünk. A különféle egyházi intézmények voltak mindennemű kulturális tevékenységnek gócpontjai s így szinte természetes is, hogy a könyvek technikai előállításának különféle munkálataival, az írásmesterséggel, a könyvdíszítéssel és a könyvkötéssel is a papok, a szerzetesek, vagy a kolostorok világi lakói foglalkoztak. Ez a tény állapítja meg számunkra azt a nézőpontot, melyből a középkori könyvkötőművészetet tekinteniünk kell, s ez a nézőpont

teljesen igazolja bevezető megállapításunkat. A pap-ság nem kenyérkereseti okokból és nem jövedelem-szerzés céljából foglalkozott könyvkötéssel, hanem kegyes cselekedetképpen üzte azt, hogy templomát Istennek tetsző ajándéktárgyakkal gazdagítsa, hogy apáturát, vagy püspökét hálája jeléül megajándékozza, vagy hogy győzelmes hadvezérének, vagy királyának díszes ajándékokkal kedveskedjék; s tehte ezt annál nagyobb lelkesedéssel, annál zavartalanabb áhitattal, mert ideje volt rá bőven, megélhetéséről az egyház intézményesen gondoskodott s a megélhetés anyagi gondjait hírből sem ismerte. A jámbor szerzetesek alaposan ki is használták gondtalan életük minden kényelmét és boldog vallásos elmélyedéssel, csudálatos hangyaszorgalommal, emberfeletti kitartással és szempusztító figyelemmel írogatták vastag kódexeiket, festgették ragyogó-színes iniciálcaikat és aranyhátterű miniatűr-jeiket, melyek közül egyik-másik nemcsak a munka rajongó szeretetéről, hanem mesterének meglepő technikai készségéről és nagyfokú művészi rátermettségéről is tanuskodik. A szükségletek növekedésével, a középkor későbbi századaiban, egyes kolostorokban a világi barátok (fráterek), továbbá a világi papok és az

egyházal összekötetésben álló profán egyének (iskolamesterek) is foglalkoznak könyvek kötésével, de tulajdonképeni polgári iparrá a könyvkötészet csak a XIII. században lett. Ezek a világi műhelyek többnyire egyetemek fennhatósága alatt állottak és osztoztak azok kiváltságaiban is. A könyvkötőipar e gyermekkoráról csak

**DURHAMI
CUTHBERT-KÖTÉS
A VII. SZÁZADBÓL**

krónikások emlékeznek meg, hiteles emléküink alig van egy-kettő. Az érdekesebb adatok közül említést érdemel pl. az a tény, hogy Aurelius Cassiodorus Magnus, olasz diplomata és történész, a legelső

tudományos képezettségű bibliofil, kit ismerünk, mikor 538-ban visszavonult a nyilvános élettől, az általa alapított vivariumi (ma: Vivarese) kolostorban töltötte el hosszúra nyúlt életének hátralevő napjait s ott kizárólag régi kéziratok gyűjtésével és másoltatásával foglalkozott; a kolostorban könyvkötőműhelyt rendezett be s maga rajzolta meg a kódexek fedéltábláinak művészi díszítését is. Sűrűn emlegetnek egy Dagaesus nevű ir barátot, aki 550 körül élt és „különféle művészi mesterséggel, főleg könyvkötéssel“ foglalkozott. Durham Simon, angol szerzetes „Historia Ecclesiae Dunelmensis“ című művében a világhíres durhami apátságnak egy Bilfrid nevű szerzetesét emlegeti, aki 720 táján a „Textus Sanctus Cuthberti“ elnevezés alatt ismer

mert kéziratot kötötte, mely ma a British Museumban van. A kötés tábláit vert arany- és ezüstlemezek borítják s mint ilyenek, ritkaságszámba menő példái a bizantinikus ó-angol ötvösművészetnek. Ezt a könyvet, egy hozzáíródő legenda szerint, a dánok elől menekülő lindisfarni szerzetesek, a futás izgalmi között, a tengerbe ejtették, hazaérve azonban nagy meglepetésükre ott találták templomuk oltárán. A jámbor hagyomány isteni beavatkozásnak tekinti ezt a csodát, mely a szentéletű Cuthbert érdemeit volt hivatva ily módon megjutalmazni. Ugyancsak Cuthbert személyével kapcsola-

tos egy másik, — metszett és domborított borkötés kódex is, — melyet 1104-ben találtak meg a szent püspök exhumálásakor, a halott feje alá téve s amelyet jelenleg a lancashire-i Stonyhurst College őriz. Mikor Cuthbert 688-ban halt meg Durhamban, bizonyos, hogy ez a kötés is (János evangéliuma) a VII. század elején a nagyírri apátság könyvkötőműhelyeiben készült. Egyáltalában jól jegyezzük meg, hogy a durhami kötés sokkal fontosabb dokumentumai a könyvkötőipar technikai és művészeti fejlődéstörténetének, mint azt hosszú időn át hitték s ne lepődjünk majd meg, ha a kézi bélyegzőknek s a vaknyomásnak eredetét kutatva, későbbi közleményeinkben újra meg újra vissza fogunk térni ehhez a még ma is kevésbé ismert és méltatott könyvkötőipari stílushoz.

Legendás homály veszi körül a VIII–IX. századokból származtatott fuldai Bonifatianus-kódexeket is. Mindkettő meglehetősen kis méretű borkötés, az egyiket (az u. n. Ragundrudis-kódexet) klütő vassal lyukasztott geometrikus csillagdíszítmény, a másikat egy fölöttebb primitív kivitelű metszés díszíti. Az előbbinek borbortása félg elpusztult, a legenda szerint akkor, amikor Bonifatius (Winfrid) püspök az ó-germánok első hittérítője, gyilkosai ellen védekezni próbált vele. A kódexek készítőit nem is sejtjük; nem lehetetlen, hogy németek, vagy bevándorolt angolszászok voltak. Könyvkötészeti szempontból azonban igen értékes emlékeink, mert (a íémtáblás monzai Theodelenda-evangeliariumot leszámítva) az egyedüliek, melyeknek könyvteste és fedele egyidős.

Egy VII. századbeli kölni kézirat Sigibertus barát nevét jegyzi fel, azt írva róla, hogy: „Sigibertus bindit libellum“. Ez a német-latin szókeverék azt jelenti tehát, hogy Sigibertus könyvkötő volt. Bambergi Ottó püspökről is azt állítja életrajzírója, hogy értett a könyvkötéshez és példaképpen idézi, hogy amikor még IV. Henrik császár udvari káplánja volt, észrevette, hogy a császár kedvenc imakönyve elrongyolódott és majdnem használhatatlanná vált; felhasználta tehát a császár távollétét, lefejtette a régi borítást, új borító bőrt vásárolt, ügyesen beborította a gonddal letisztított (fa-) táblákat s a könyvet jámbor ravaszsággal visszacsempepészte a császár imazsámolyára. Reánk nézve ebből nem az a fontos, hogy

Ottó püspök tényleg kötött-e könyveket vagy sem, hanem hogy a könyvek ujrakötésének és ujraborításának módja még az anyagpazarlás századaiban sem volt ismeretlen. A VIII. századtól kezdve egyre kedvezőbb viszonyok közé került a kolostorok könyvkötőipara, mert hovatovább általános szokássá lett, hogy a vagyomosabb főurak, ha valami okból (vagy célból) megajándékoztak egy-egy templomot vagy kolostort, rendszerint díszes kötésű evangeliariumot készíttettek számára. De nem hiányoztak az állandó mecénások sem, akik sokszor fejedelmi ajándékokkal kedveskedtek

**BONIFATIANUS
(RAGUNDRUDIS)-KÓDEX
A VIII-IX. SZÁZADBÓL**

**BONIFATIANUS-KÓDEX
A VIII-IX. SZÁZADBÓL**

FRISS UJSÁG

A VIÁGHÁBORÚ
 HŰ KRONIKÁSA

Bér

LITOGRAFÁLT PLAKÁT, BÉR DEZSÓ RAJZA

RADÓ JENŐ ÉS GYULA
 LITOGRÁFIAI MŰINTÉZET NYOMÁSA

IPARMŰVÉSZETI ÉRTESITŐ

CSÁSZÁRI és KIRÁLYI

UDVARI SZÁLLITÓ

SZERKESZTI és KIADJA

Lilya Tamas

Budapest

IV., Kigyó-tér 5.

Kolozsvár

Mátyás Király-tér 13^{sz.}

MEGJELENIK - MINDEN - SZERDÁN és SZOMBATON

INGYEN

INGYEN

JÓKAI és LÖBL MŰR R. T. BUDAPEST

A digitális változat a MEK Egyesület (<http://mek.oszk.hu/egyesulet>) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

OMTAR

a könyveket író és készítő barátoknak. Ma el sem tudjuk képzelni, hogy ez a kedveskedés nem ritkán milyen pazarló formában jelentkezett, de igazat kell adnunk a díszkötéseket ostromozó Chrysostomusnak és Jeromosnak, ha meggondoljuk, hogy például egy VIII. századbeli ötvöskötés fedelén, melyet Louissy említ is amely — sajnos — eikallódott, 89 igazgyöngy, 31 smaragd, 14 zafír, 13 rubin és tömérdek kisebb drágakő ékeskedett.

Nagy Károlyról jegyzi fel a történet, hogy 771-ben a saint-denis kolostornak nagy kiterjedésű vadászterületet ajándékozott, oly célból, hogy az ott efeltett özek és szarvasok bőréből a szerzetesek a kolostor könyvei számára bekötési tálbákat készíthessenek. 800-ban hasonló célból adományozott vadászati engedélyt a szent bertini kolostornak is. Nagy Károly bibliofil-bökezősége különben, minden barbár fényűzés ellenére is, javára szolgál kora műparának, mert imakönyvét például úgy, mint annak idején Nagy Sándor a homérosi költemények kéziratát, külön e célra készült, domborművekkel díszített, vertarany-szekrényben őrizte.

Jellemző adat, hogy a saint-requier-i kolostornak a VIII. század végén saját tímárai voltak, akik kizárólag a házi könyvkötészetben felhasználandó állatbőrök kidolgozásával foglalkoztak. A XI. és XII. századból is ismerünk eseteket, hogy világi előkelőségek egyes kolostorok könyvkötőműhelyeit bőranyagokkal látták el és minthogy legsűrűbben a vadállatok bőre szerepel a lajstromokban, bebizonyítottak vehetjük, hogy a vadbőrök népszerűsége egyáltalában nem a modern izlés viv-

mánya. Arról, hogy a marhabőrt, a tinóbőrt stb. szívesen használták és jól bevált borító anyagnak tekintették, szintén nem egy feljegyzés tanuskodik. Egy felső olaszországi karthauzi kolostor pl. hadizsákmányból 50 szekér marhabőrt és pergamentet kapott bekötési célokra.

Elképzelhető, hogy ilyen arányú pártolás mellett a kolostorokban igen élénk művészi és ipari élet virágzott. Az egykori ájtatoskodó műkedvelők nagy technikai tudású és választékos ízlésű tervező művészekké fejlődtek, akik szinte a megrészegedésig duskálhattak a jobbnál-jobb anyagokban és korlátlanul fejthették ki képességeiket. De könnyen elképzelhető az is, hogy éppen a művészi munkalehetőségeknek ez a hallatlan felszapordása olyan foku termelést produkált, amely a könyvkötőművészet középkori képének megrajzolását hosszú időn át rendkívül megnehezítette, sőt meglehetősen nehézzé teszi azt ma is. A fennmaradt emlékek között technikai kivitel, művészi stílus és irodalmi jelleg tekintetében olyan bonyolult tagozódás áll elő, hogy az egyes kötéseknek pusztán időrendi felsorolása és ismertetése egyáltalában nem nyújtana fogalmat a középkori könyvkötőművészet fejlődéséről. További közleményeinkben meg fogjuk kísérlni, hogy ezt a fejlődést, melyet négy-öt különféle iparosnak bekapcsolódása komplikál, tisztán a gyakorlati könyvkötőipar szemszögéből végig tekintsük. És nem lesz különösebb szakmai elfogultságra szükségünk, hogy a nyert kép szintelen egyhanguságát megállapíthassuk.

JASCHIK ÁLMOS

A GÉPSZEDÉSEK KORRIGÁLÁSA

mindaddig külön szakkérdés lesz, míg a szedőgépek technikája annyira nem tökéletesedik, hogy a kéziszedés és gépszedés közti különbség a minimálisra nem redukálódik. Köztudomású, hogy a sorontölgépek munkája éppenséggel nem neveli precizitásra a munkást. Eltekintve attól, hogy egy-két „jelentéktelen“ hiba miatt nem szednek új sorokat, tehát a munkást nem izgattják apró „szörszálhasogatásokkal“, a soröntőknek az a rákfenéjük, hogy a leszedett korrekturasorokban még mindig lehet hiba, esetleg még súlyosabb és több, mint az eredeti sorban. Ez különösen a napilapoknál gyakori eset, ahol „nem sokat teketóriáznak“. A sorontölgépekkel szedett napilapok hemzsegnek a hibáktól, amelyeknek igen tekintélyes része onnan ered, hogy a korrekturasorokba ismét hibák kerülnek. Öreg baj itt az is, hogy a korrigálást végző kéziszedők a csillogó sorokat a kicserélés előtt csak a szemük erős megerőltetésével tudják elolvasni az éjjeli világítás mellett. A Monotype-szedésnek is megvan a maga korrigálási nehézsége, noha tagadhatatlan, hogy itt inkább a gép defektusai okoznak munkát. Az intenzíven fénylő betűk itt is alaposan próbára teszik a látóidegeket. Ezen a bajon egyelőre nem lehet másként segíteni, mint úgy, hogy a korrekturalevonatok elkészítése után nem mossák le a szedést, hogy így a betűk fölülete fénytelen maradjon. A grafikai iparnak számolnia kell ezekkel az anomáliákkal, s le kell belőlük vonni az egyedül helyes és lehetséges védekező konzekvenciát: a gépszedők megválasztásánál semmiféle más tekintetet nem szabad ér-

vényesíteni, mint azt, hogy a géphez ültetett munkások a szakma legintelligensebb elemeiből kerüljenek ki. Aki egyéb tekinteteket is honorál, vagy pláne csak ilyeneket juttat érvényesüléshez, az nemcsak a munkásnak tesz rossz szolgálatot, hanem önmagának és az iparnak is. Így kell cselekednünk annál is inkább, mert a szedőgép bonyolult és rendkívül kényes szerkezete is kívánatosá teszi, hogy a melléje ültetett szedő értelem dolgában magasabb nívón álljon. A szedőgépek föltűnésekor igen gyakori eset volt, hogy a szedőgépben a rajta munkálkodó kevésbé értelmes szedő hibájából súlyos természetű defektus történt. Azóta már jobban válogatják ki a kézi szedők közül a gépszedőnek való anyagot. Ez a tárgy önkéntelenül is arra a kérdésre tereli a figyelmünket, hogy melyik hát a legideálisabb szedőgép? Noha a mai viszonyok között ennek a kérdésnek a feszegetése semmi félreértésre sem adna alkalmat, mégis lemondunk az állásfoglalásról. De általánosságban megjegyezhetjük, hogy a szedőgéptechnikának hovatovább oda kell fejlődnie, hogy a szedőnek sohase kelljen nélkülöznie a kézi szedés nyújtotta előnyöket. A gépszedőnek látnia kell: mit szed, könnyű és egyszerű alkalmának kell lennie, hogy az észrevett hibákat rögtön kijavíthassa, a korrigálásnál pedig csak a tényleges hibák jelentsenek munkát. Hogy a háboru előtt tett hatalmas technikai fejlődés nem tereledhetett ilyen irányba, annak kétségtelenül csak az a magyarázata, hogy az eddigi találmányok körül a gyakorlati nyomdászok nem igen jutottak szerephez.

A DEUTSCHER BUCH- UND STEINDRUCKER, német kollegáink legelőkelőbb szaklapja ezévi augusztusi számában írja: „Az új magyar szaklap, a Magyar Grafika — melyről budapesti levelezőnk ezidei évfolyamunk 374. oldalán tesz jelentést — négy első száma fekszik előtűnk. Friss vállalkozó bátorsággal lép a kiadó Biró Miklós nyomdatulajdonos a magyar könyvnyomtatás ügyéért sorompóba. Tekintélyes szakembereket (Fuchs Zsigmond, Kner I. és mások) sikerült neki munkatársakul biztosítani és a füzeteknek oly kiállítást utavalóul adni, amelyért a folyóirat irigyelhető.”

A GÉPSZEDÉS

UJ SZEDŐGÉPEK

A háborus konjunktúra megszűntével különösen a hadiszereket előállító gyárak kénytelenek üzemüket a békés termelésnek megfelelően átalakítani, ha ugyan az üzemet a vállalatok teljesen le nem akarják szerelni. Német szaklapok arról írnak, hogy a Krupp-féle ágyúgyár máris foglalkozik szedőgépek előállításával. Részletek ismeretlenek még, csak annyi szívárgott ki, hogy állítólag a Typograph-rendszer alapján készül az új gép, amelynél a matricák a régi rendszertől eltérően körmenetben kerülnék a sorzóhoz. Ha az új gép nem fog alkalmat adni nagyszabású szabadalmi pörre, esetleg enyhülés fog beállni a szedőgép-piacon, mert hiszen ma a valutáris nehézségek miatt új szedőgépek nem szerezhetők be. — Az 1914. évi leipzig-i grafikai világkiállítás látogatói bizonyára emlékeznek még a Stringer-type Company kiállítására, ahol egy majdnem kész szedőgép volt látható, amely a Monotype és Linotype kereszteződését képezte. A bemutatott gép a Linotype-hez hasonló szedőszerkezet mellett egyes betűket öntött, azonban a kizárás még nagyon tökéletlen volt. A londoni Stringer-type Manufacturing Company (54—56 Leadenhall Street) mostanában bocsátotta ki árjegyzékét a C modellről, mely szerint a most már tökéletes gép óránként 1 emberi kiszolgálással 12,000 betűt szállít, nagyobb betűtípusnál természetesen ennek megfelelő mennyiséget. A gép 5—14 pont nagyságú betűk és 40 ciceró széles jól kizárt sorok öntésére alkalmas. Pneumatikus és villamos vezetékek a munkamenetben nem szükségesek, amivel az árjegyzék a gép megbízhatóságát kívánja bizonyítani. D.

UJÍTÁSOK SZEDŐGÉPEKEN

Németországban többféle segédeszköz készült, mely hivatva van a légszeszáróra tartama alatt a szedőgépek üzemét fenntartani. Ezen eszközök nem mindenütt használhatók. Ott, ahol a gázgyárak a légszesznyomás meghagyásában kényörületesebben járnak el, a készülékek jó szolgálatot tesznek. A Linotype számára Reichert József gépszedő (Düsseldorfi-Reisholz) szerkesztett egy gyújtót, míg Liptow Pál (Neukölln, Warthe-strasse 14.) a Typograph részére készítet egy lütkéberendezést. Hasonló berendezést a Linotype számára Knopp Miklós (Neustadt a. d. Hardt, Turmstrasse 1.) jelentett be szabadalomra. — A szedőgépeknél észlelt hiányt gummitömlőkben eddig a papírból készült gáz-

tömlő: a „Kellerit“ pótolta, mely az A.-G. Metzeler & Co. (München) cég által hozatott forgalomba. Ujabb a H. Rothe-cég (Berlin SW. 61, Teltower Strasse 23.) víztömlőket szállít a Typograph részére, békeidőből való gummból. — Valamennyi szedőgéprendszer pótrészrel szállításában annyiban állt be javulás, amennyiben néhány városban a pótrészek előállításával több mechanikai üzem foglalkozik. — Szabadalmazott szedőgépek: Egy hármasszerű Typograph német szabadalomban részesült s a The International Typograph Company-cégnél Newyorkban készül. Éppugy nyert szabadalmat egy különös matrica-sorszedő- és öntőgép, mely azonos a Typograph előrészéhez hasonló szedőgéppel, s mellyel sokféle betűfaj szedhető. Továbbá említést érdemel egy szabadalmazott sorszedő- és öntőgép Legor Vilmostól, körforgásban mozgó matricákkal. Amerikából néhány szabadalmat a Linotype-re is bejelentettek, melyeknél azonban egyelőre csak az eszme tulul előtérbe, míg a kivihetőség várható fog magára.

NYOMTATÁSTECHNIKA

KEVERŐ-ÉS ÁTTETSZÓFEHÉR FESTÉKEK

Ezt a két anyagot tulajdonképpen nem illeti meg a festék elnevezés, mert habár tömegben az elsőnek fehér, a másíknak sárgás árnyalata van, a valóságban teljesen színtelenek és áttetszők, mely tulajdonságuknál fogva a kremsi fehér és cinkfehér földfestékek mellett a színes festékek keverésénél mind a kettőnek fontos szerepe van. Helyes keverésük és alkalmazásukkal nagyon szép eredményt érhetünk el mind a kettővel, mert a velük való keverés nem tompítja el a színes festéket, sőt ellenkezőleg, szinte a megszólalásig élénkíti ezt és ennél a tulajdonságánál fogva leginkább olyan munkáknál alkalmazható, ahol virág van és ehhez hasonló díszítés, továbbá ott, ahol fontos, hogy a papír strukturáját a festék el ne fődje, hanem az egy bizonyos mértékig szintén díszítsen. De éppen olyan jó eredményyel alkalmazhatjuk a teljesen sima alapnyomatok nyomásánál is, anélkül, hogy kénytelenek lennénk a sok időt igénybevevő sor egyeniveknek behúzásával bajlódni, mert azoknak utólagos nyomása az összhatásra semmi-lye hátránnyal nem jár. Szép eredményt érünk el velük, de különösen az utóbbival, ha akár egy- vagy többszínű illusztrációkat átnyomunk velük, mert elveszi azoktól azt a bizonyos fényt, amely a legtöbb képnél felesleges és zavarólag hat. L. A. GY.

A GUMMI HASZNÁLATA

tégelyessajtón éppen olyan előnyös, mint a gyorsajtón, tekintet nélkül arra, hogy könnyebb vagy nehezebb tégelyessajtról van szó. Az utóbbiakon különösen illusztrációk nyomásakor vehetjük nagy hasznát a gummikendő használatának. Csak az a fő, hogy azt helyesen alkalmazzuk. Figyelembe kell venni, hogy két módon egyengethetjük formánkat, mely két módnak végeredményben oda kell jutni, hogy az eredmény kifogástalan legyen. A két egyengetési mód között annyi az eltérés, hogy míg az egyik szerint a kivágást hálszálpontosan végezzük és azt a tégelyre ragasszuk,

addig a másíknál a kivágást nem végezzük teljes pontossággal, de viszont nem is a tégelyre alkalmazzuk, hanem a lemez és a fa- vagy vasalátét közé és a további egyenetlést — a legcsekélyebb utánaigazítás-tól eltekintve — szintén a lemez alatt végezzük. Mind a két egyenetlési módnál a gummit minden esetben az egyenetlés fölé alkalmazzuk és a feszített iv alatt lévő kartont pedig kivesszük és a gummi fölé tesszük. Az egyenetlésre vonatkozólag a gyakorlat azt bizonyítja, hogy a lemez alatti egyenetlés az előnyösebb, akár fa, akár pedig vas annak az alátétje. A gummi alkalmazásánál pedig azt tapasztaltam, hogy annak az egyenetlés fölött való elhelyezése a célszerűbb. L. A. GY.

IRODALOM

ROVATVEZETŐ: BENEDEK MARCELL

WILDE OSZKÁR:

A SZÉPSÉG FILOZÓFIÁJA (RÉVAI-KIADÁS, MESTERMŰVEK)

Wilde Oszkárnak a művészetről elmondott gondolatai legalább is olyan érdekesek, mint művészi írása. Ő különben — teljes joggal — nem tett különbséget e kettő között. A kritikát, az esztétikát is művészetnek fogta fel. És mihelyt a kritika vagy az esztétikai tanulmány művészi formában fejezi ki írója egyéniségét: éppen olyan művészi alkotás, akár a dráma vagy a regény. Wilde művészi felfogását az az egy mondata fejezi ki legtökéletesebben, hogy: a művész hivatása — szép dolgokat alkotni. Az igazság, az étellel való kapcsolat, az erkölcs még csak másod-, harmadsorban sem következik a szépség után — ezekhez egyszerűen nincs köze a művésznek. Az igazság, az élet, az erkölcs alkalmazkodják a művészethez! Sőt — mondja merészen — alkalmazkodik is. És meglepő példák egész sorával iparkodik ezt a képtelennek látszó állítást igazolni. Egyébiránt maga sincs mindig, minden szavának igazságáról meggyőződve. Szereti elméleteit párbeszéd formájában kifejezni. Tulajdonképpen Wilde viaskodik itt önmagával: de a beszélgetők maguk is sűrűn hagyják el eredeti álláspontjukat. Nem is azért érdemes ezeket az írásokat olvasni, hogy esküdjünk arra, amit tanultunk belőlük. Amint mondtam, Wilde maga sem esküdött volna minden szavára. De meghökkentő paradoxonai, látszólagos vagy valóságos képtelenségek

közt sok érdekes igazság is akad, s ami fő: gondolkozásra, ellentmondásra izgatnak bennünket és felébresztik érdeklődésünket olyan kérdések iránt, amelyekre talán sohasem gondoltunk volna. A kötetet Hevesi Sándor fordította és látta el tartalmas bevezetéssel.

A PANTHEON PROGRAMMJA

A papírhiány idején gombamódra keletkező új könyvkiadó vállalatok közt egy sincs, mely első pillanattól kezdve úgy megérdemelné a föltétlen komolyanvevést, mint a Pantheon. Olyan ember áll az élén, aki huszonöt- esztendő munkássággal szolgált rá, hogy minden nyugtől megszabadulva nyomhassa rá egyéniségének bélyegét új vállalkozására: Ranschburg Viktor. És az a program, melyet az új vállalkozás nyilvánosságra hozott, sokoldalúságával és komolyságával egyaránt rávall erre a nagykonceptióju emberre. A program tudományos részében a „Pantheon ismerettárát“ illeti meg az első hely. Megkülönbözteti a hasonló vállalatoktól, hogy — legalább is a most hirdetett tíz első kötete — tisztán magyar tudósok eredeti, összefoglaló műveivel szolgálja a magyar műveltséget. Magyar zenekritikussal írat monográfiákat a zeneművészet nagyjairól is. Az egyetlen idegen mű, mely az ismeretterjesztő könyvek sorában szerepel, a képzőművészetek mélyebb megértését kívánja szolgálni. A program szépirodalmi részében körülbelül egyformán vannak képviselve magyar és külföldi írók. A magyarok közül Kiss József, Benedek Elek és Beöthy Zsolt nevét érdemes kiemelni; az idegenek közül Max Glass és Henry Bordeaux nevét: mindkettőt a Pantheon ismerteti meg a magyar közönséggel. Mindezek mellett évenként egy „Magyar Évkönyv“-et szándékozik kiadni a Pantheon, mely sokoldalú, összefoglaló tartalmával kétségtelenül hűzogat fog pótolni; készül továbbá egy grafikai szempontból érdekes diszmu kiadására is. Valóban: ez a program és Ranschburg Viktor neve elegendő ahhoz, hogy szeretettel és nagy várakozással nézzünk a magyar kulturának ez új gazdagodása elé.

PÁLYÁZATOK

LAPUNK EZERKORONÁS PÁLYÁZATA

Október hó 1-én lejár 1000 koronás pályázatunk határideje. Érdeklődéssel várjuk ezt a napot. Vajjon sokan lesznek-e, akik résztvesznek? Még inkább izgat az, hogy a beküldendő pályamunkák színvonala megüti-e várakozásunkat? Hiszünk, hogy reményeinkben nem csalódunk s hogy e pályázat eredménye mindenképpen igazolni fogja egyrészt azt, miszerint mesterszedőink most is a régi ambícióval vesznek részt e nemes versenyben, másrészt, hogy az eredményből nem kell majd valami borzalmasan mély nivózuhanást megállapítanunk. Érdeklődésünk különben leginkább a vidékieknek szól, mert ottani kollegáink munkáinak nivóváltzásait a háboru során nem figyelhettük a régi éberséggel.

„DREISSIG FÜR DREI“

Berthold-léle betüöntöde pályázatai annakidején nálunk is élénk érdeklődést váltottak ki, a legutóbbi két pályázatnál azonban magyar kollegáink a lehetetlen postal

Betüt, körzetet, rézléniát

és minden könyvnyomdai szerszámot szállítunk
elsőrendű kivitelben legjobb keményféműből
képviselelnk

GROSZ ÉS KALLÓS

grafikai szaküzlete útján

BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29

Telefonszám 49-31

JULIUS KLINKHARDT

betüöntöde és rézléniagyár, Leipztg

viszonyok folytán csak elkésve értesültek a pályázat kiírásáról. Legutóbb hirdetést kívánt a betűöntőde. A beérkezett pályamunkákból a potsdami grafikai klub kiállítását rendezett. 600 pályamunka érkezett be, ami a Berthold-öntődét arra készítette, hogy a pályadíjak számát 30-ról 45-re emelje fel. Sok volt a selejtes munka, de a pályadíjazott munkák mindegyike bátran helyet foglalhatott a legelőkelőbb folyóiratban is. Az elhangzott ismertető előadás szerint a politika és a gazdasági viszonyok a szakmai továbbképzést háttérbe szorították és ugyancsak a gazdasági viszonyok elégedetlenség és lehangoltság okozói, miáltal az ideális érzések lehűlnek, de az életfenntartási ösztön mégis csak teremti valami kis szakmai életet. A hozzászólásokban ismét napirendre került, hogy a hajlított sorok szedése a technikai nehézségek és az azzal összefüggő anyagfelhasználás folytán nem minden nyomdában gyakorolható, mert összekoccanásokra ad alkalmat. Ezzel szemben többen azt állították, hogy a helyesen és kellő szakértelemmel szedett hajlított sorok előállítására alig igényel több időt, mint más mesterszedés előállítása. Természetes követelmény, hogy egy modern szedőterem a szükséges technikai segédeszközökkel legyen felszerelve.

W-I.

TÖMÖNTÉS

A TÖMÖNTVÉNYEK KORRIGÁLÁSÁRÓL

Írt közleményünkre vonatkozólag kaptuk a következő sorokat: „A hibás tömöntvénylemez javításának van még egy módja, feltéve, hogy a szedés már nem áll és a szedőgépsorok betűtípusa sem egyezik a korrigálandó lemez betűivel; ha a javítandó sor cimbetüből van szedve, akkor az egész hibás szót újra leszedhetjük, ha pedig a javítandó sor kenyérírásból van szedve, akkor a sornak azt a felét, amelyben a hiba van, újra leszedetjük, matricázzuk, kiöntjük és pontosan körülgyalulva a korrigálandó szó vagy szavak helyére illesztjük és forrasztjuk. Ha a korrigálandó lemez szövege apróbb betűvel (nonpareille, petit vagy garmond) van szedve, akkor célszerű, ha a korrigálandó félsorhoz még egy félsort veszünk és így a két egymás alatt álló félsort kivágjuk, természetesen ezáltal két félsort szedetünk le, illetve forrasztunk be. A siker kimaradhatatlan biztos és kifogástalan; az egész oldalt sem kell újra szedni és az összes betűk pedig sértetlenül visszakerülnek a szedőszekrénybe“.

ROSSZUL ÖNTÖTT TÖMÖNTVÉNYEK

Tömöntvények egyébként sikerült volta mellett is keletkeznek azon daraszerű szürke foltok; ez onnan származik, hogy az ólomfémét túlhevítették. Ilyen esetben a folyékony fémhez azonnal új fémot kell hozzáadni. Az öntőkészülék túlhevítettsége folytán is képződhetnek szürke foltok; ez olyankor fordul elő, amikor egyik matricát a másik után öntik le és a készülék egyre forróbbá válik. Ebben az esetben lehetőleg hidegen és magas eséssel kell önteni. A pórusos, hólyagcsás öntés akkor keletkezik, ha a matrica nem volt eléggé száraz. Öntés alkalmával a matrica nedvessége ugyanis kivezető utat keres magának és hólyagcsákat alkot.

Ezért nem szabad elfelejtkezni a kész matricának az olvasztókatlan fölött való előmelegítéséről. A hólyagcsás öntésnek a redves (verkrätzes) ólomfém is cka lehet. A lemezek ilyenkor helyenként lyukakkal vannak tele, helyenként pedig benyomódott részletek mutatkoznak. Ez esetben helyénvaló a fémnek faszénnel való gondos tisztítása.

SZAKKÉRDÉSEK ÉS FELELETEK

A FEHÉR PAPIR MELLÉKSZINE

Kérdés: A gyakorlati életben elég sűrűn fordul elő, hogy azonos minőségű és súlyú famentes papiroknak színe egymástól eltérő. Legutóbb egy megrendelőm kifogásolta, hogy a neki szállított nyomtatvány egy részének papírja sárgás árnyalatu volt, míg másik része — amellyel meglévő készletemet legutóbb kiegészítettem — zöldes árnyalatu volt, noha ez is ugyanazon gyártól való volt. Megrendelőm utóbb említett papírt silányabb minőségűnek tartotta, holott ez súlyban teljesen egyezett az előbb említett papírral. Mi az oka annak, hogy azonos papírfajtáknál színárnyalatbeli eltérések észlelhetők? — Felelet: Fenti kérdésre igen alapos feleletet olvashattunk a Grafikai Szemle egyik régebbi évfolyamában. „A famentes fehér papírnál sokszor tapasztalhatjuk, hogy ahány gyár: annyiféle mellékszine van a papírnak. Ezt a mellékszint főként úgy állapíthatjuk meg, ha a papírt tölcserformára összehajtogatjuk, s a világosság felé tartva, ebbe a tölcserbe beledőzünk; a benne derengő félfomály vöröses, kékes, sárgás avagy egyéb színezetű. Ezt a színezetet a gyártáshoz használt víz adja meg a papírnak. A víz minden papírgyárban más-más vegyi összetételű s ha csekély mennyiségben is, de más-más festőanyagokat tartalmaz. Apróbb színezetbeli eltérések azonban ugyanegy gyárban a fehér papírjánál is előfordulhatnak. Ha például valamely patak szolgáltatja a gyártáshoz szükséges vízmennyiséget: áradás idején, amikor sok-sok iszapot hord magával a rohanó víz, más a víznek a színe, s természetesen más lesz a vele gyártott fehér papírnak a mellékszine is, mint aminő az alacsony vízállás idején készített fehér papír. Ez az oka annak, hogy bár sokszor ugyanabból a gyárból kikerült papírmintát adunk:

CHR. HOSTMANN-STEINBERG
FESTÉKGYÁRAI
CELLE-HANNOVER

Könyv- és
könyomdai festékeink
egyedárusága és leaakata

GROSZ ÉS KALLÓS
grafikai szaküzlete

BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29

a gyár mégsem képes teljesen azonos mellékszínű fehér papírost készíteni. De nemcsak a gyártáshoz használt víz befolyásolja a fehér papírnak a mellékszínét, hanem a papír anyagát alkotó fa is. Mert tudnunk kell, hogy mai napság még az ugynevezett famentes papír is csak fából készül. A fa a papírgyár szempontjából két használható anyagot tartalmaz: az egyik a rostanyag, vagyis cellulóze, amely körülbelül megegyezik mind anyag, mind pedig tartósság dolgában a rongybelli rostanyaggal, a másik pedig a hamar elkorhadó faanyag, vagyis lignin. A famentes papirokat a fának rostanyagjából készítik. A famentes fehér papírnak mellékszínére azonban befolyással van a gyárban használt vizen kívül az is, hogy minő fából: luc-, jegenye- vagy erdei fenyőtől stb. állították elő a cellulózet. Sőt még az is befolyásolhatja a papír mellékszínét, hogy az esztendőnek mely időszakában vágják ki a fát.

KORREKTURA ÉS REVIZIO

AZ IKERSZAVAK HELYESÍRÁSA

még most is elég gyakran tévedésbe ejti a szedőt, noha a közkezen lévő helyesírási szótárak nem hagynak kétséget a különbségek iránt. Egytől egyig, napról napra, óráról órára, betűről betűre, máról holnapra: ezek nem ikerszavak, helytelen tehát, ha kötőjellel szedjük. Más kérdés az ikerszavak helyesírása, mert azok viszont kötőjellel helyesek. Ilyenek: egy-egy, nap-nap (után), ide-oda, ki-be, össze-vissza, egyet-kettőt és így tovább. Ezeket éppen ugy helytelen két szóba szedniük, mint amazokat kötőjellel.

A HELYTELEN SZÓÖSSZETÉTELEKRŐL

és szófüzésekről már írtunk egyszer. Helyesírásunk az utóbbi években annyi vadhajtást hozott az irodalom számára, hogy szinte kétségbeejtő. Éppen a mai időkben történik ez, mikor a magyarság védelme a jelszó az egész vonalon. Sajnos, irodalmi szempontból a mostani idők nem alkalmasak ilyen kérdések gyakorlati megvitatására. Hiszen nemcsak a szóösszetételek és szófüzések várnak tisztázásra, hanem egész sor egyéb helyesírási kérdés is, melyek a nyelvhasználat folyamán

megérttek bizonyos változtatásokra. Az utóbbi hetek gyakorlatából följegyeztünk néhány szóösszetételt és szófüzést. Ezek: olcsóebédaklóg; a rendelet rendelkezik a rendőrhatalóság ellenőrző köteleességéről is; Bécsbe-érkezésének hire; kulturális és szakkérdés; és a többi. Természetesen most is lemondunk arról, hogy ezek helyes leírásával foglalkozzunk, mert az a meggyőződésünk, hogy a helyesírás csak az irodalmat szolgálhatja. Ezek a kifejezések pedig nem irodalmiak. Így nem írunk magyarul.

ÜZEMVEZETÉS

A BETŰANYAG ÁLLOMÁNYÁRÓL,

valamint annak az ugynevezett „utcióban“ való elhelyezéséről nem csak nagy és középnyomdában, hanem még a kis nyomdákban sem tud az újonnan belépő gyorsan képet alkotni, szükség esetén pedig a keresett betűfajt megtalálni. Élénken emlékszem, hogy nagy nyomdában való foglalkozáskor találkoztam esetekkel, amikor egy-egy szekrényt órákhosszat keresték, a nagy szedőtermen többször végigkiabálva az óhajtott betűfaj nevét. A bosszankodástól eltekintve, nagy anyagi veszteséget is jelent ez, miért is persze sok kísérlet történt ennek elkerülése érdekében. Az eddig látottak közül a Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt. szedőtermében alkalmazott rendszert tartom a gyakorlatban a legtökéletesebbnek és a célnak minden tekintetben megfelelőnek. Mindenekelőtt az összes betűfajokat családonként rendezték, úgy hogy egy-egy betűcsalád egy — szükség esetén két egymásután következő — utcióban helyeztetett el. Ennek megtörténte után minden utcióról az 1. ábra szerinti táblázatot készítettek, végül pedig a 2. ábra szerinti összesítést. Minden utcióban vagy utciónál lóg egy példánya az összesítésnek és egy táblázat az utcióban elhelyezett szekrényekről, úgy hogy ha valaki valamilyen betűfajt keres, az utciónál elhelyezett két táblázat felvilágosítást nyújt róla, hogy azt hol találja meg.

Természetes, hogy az olyan betűfajok szekrényel, amelyekből több darab van, megszámoztattak, már csak azért is, hogy mindegyik szekrény helye meg legyen jelölhető, és meg azért is, mert ezek az egyes táblázatok összegyűjtve az egész betűanyag pontos leltárát képezik, amelyben persze fontos kérdés az, hogy egy-

1	Goliát-antikva — kurzív — félkövér Parlament-antikva — kurzív — félkövér	(1-2)	3	Washington-betű Hermes-kurzív Schelter-féle körlevélbetű Vénus-groteszk, vékony — keskeny félkövér — széles kövér	5	Reneszánsz-antikva — félkövér — széles kövér — kurzív — félkövér kurzív — verzális
2	Corvinus-antikva — kurzív — félkövér — félkövér-kurzív Delitsch-antikva — széles félkövér		4	Glass-antikva Berthold-féle blokkbetű Bernhard-antikva — félkövér antikva — kurzív Bernhard- és Glass-diszek	6	Schelter-plakátbetű Grotesk-plakátbetű Block-plakátbetű — plakátkörzetek Herold-plakátbetű — plakátdiszek

A nagy számok az utca számát jelentik. A zárjelben feltüntetett számok pedig azt jelentik, hogy melyik számú szekrényt teendő az utcióba. Használat után minden szekrényt azonnal visszahelyezendő a helyére!

1. ÁBRA A „BETŰANYAG ÁLLOMÁNYÁRÓL“ CIMŰ KÖZLEMÉNYHEZ

egy betűfajból hány szekrény áll rendelkezésre? Az utcában elhelyezett szekrények összefoglalásában csak ott van feltüntetve a szekrények száma, ahol egyfajta betűből több utcára terjedő mennyiség van. Nem hallgathatom el, hogy e rendszer bevezetésénél első és legfontosabb alapfeltétel a rend betartása, amelyre a személyzetet nevelni kell. Ez ugyan nem nagy dolog, mert hiszen rövid idő után a szükséges fegyelem az egyesek vérébe megy át s az összesítő táblázaton levő figyelmeztetések magától értetődőknek tekintetnek. —

MŰVÉSZET

SIRKŐFELIRATOK

A halál aratása a nagy háboru volt s a siremlék-művészet hőskora a katonatemetők időszeke. Ennek az allg elmúlt fájdalmas korszaknak van egy művészi tanulsága is: megtanultuk belőle, hogy a nemesen egyszerű siremlék legfőbb díszje a betű. A szép, finoman metszett, kellemes ritmusban folyó betű. Ezrével készültek nemrég a német katonasiremlék-pályaművek s azok voltak mind közt a legszebbek, melyeken egy-egy kö-, vagy fatáblán a vésett, vagy festett szöveg grafikai egyöntetősége adta meg a díszet. Itt látszott csak: mit tud a betű. Hogy tud nyugalmat, harmóniát, rendet, fegyelmet, örökkévalóságot hirdetni pusztja felsorakozásával, hogy glédába áll és harsog! Most, ezekben a szegény, anyaghijas időkben, mikor márvány nincs, a kö drága és még a gazdag polgárnak sirhalmára is csak egy szerény kőlapocskja borul, most kellene igazán a köbe vésett betűknek hirdetni a modern grafika kifejező erejét. De a temetőművészet csak akkor tud nálunk beszélni, ha százezres bankók otdják meg a nyelvét, ha az allegóriák, a tört oszlopok, az aranyozás, a gránit, a polírozás, a jó mód árad belőlük s allg árul el a modern temető több szépséget a sírfeliratok betűvésésében, mint amennyit az élők városai tanusítanak Izlés dolgában.

AZ IZLÉSES CSOMAGOLÁS

Néhány évvel ezelőtt ritka volt, mint a fehér holló egy-egy gyógyszerkészítmény, vagy kétszersültnek művészi csomagolása. A jó bornak nem kell cégér — ez a régl közmondás lett urrá nehézkes és kicsinyes

kereskedelmi életünkön. De jöttek a németek és megmutatták, hogy a jó üzleti siker alapja a reklám, a sok reklám, a jó reklám, a művészi reklám és mindaz a költség, amely erre fordítatlk, kamatok kamatjával térül meg. Ma tehát már náunk is elég szép számmal van cég, amely készítményeinek szép dobozt, izléses etikettet, finom színezésű bélyeget készített. Sőt a jó bor sem huzódik már rossz cégér mögé, mint azelőtt, nagyobb pincegazdaságaink is költenek valamicskét a nyomdára. Ami feltűnik, az inkább a külföldi reklámnak kisé szolgái másolása. Ugyanazok a színek, jelvények, betűtípusok. Pedig sohasem volt olyan fontos, mint most, hogy a kezeinkből kikerülő árucikkek ugy menjenek a külföldre, mint különleges magyar készítmények s hogy ezt már felírásuk is elárulja. Akár visontal bor az, akár szegedi szalámi, akár budai ásványvíz, magyar legyen a csomagolása és művészién magyar. Tehát több szabadsága legyen a tervezőnek, mint amennyit megrendelői szoktak neki adni s e szabadságával élni is tudjon: a mi ragyogóan szép ornamentikánk kincseit vigyük a külföldiek szeme elé.

TECHNIKAI UJÍTÁSOK

UJ MŰNYOMÓ-ELJÁRÁS

A „Schweizer Graphische Mitteilungen“ egyik utóbbi száma új, Adolf Burkart (Bern) által, rajzok reprodukálására alkalmas nyomtatási eljárást ismertet egy melléklet kapcsán, amelyen az eredeti ceruzarajz autotípia-reprodukciója mellett a hellogravürhöz hasonló Burkart-féle reprodukció látható. A közlemény — sajnos — nem ismerteti részleteiben az új nyomtatási eljárást, az elmondottakból azonban meg lehet állapítani, hogy az eljárás inkább műlapok előállítására lesz alkalmas, mert több helyen hangsúlyozza, hogy a Burkart-féle eljárás különösen olyan építészeti rajzok vagy egyéb kis példányszámban szükséges műlapok sokszorosítására alkalmas, amelyeknél művészi külsőre súlyt helyeznek. A találmány előnye — a közlemény szerint —, hogy bármilyen írónnal, szénnel vagy tussal áttetsző papírosra készült rajzról tetszés szerinti mennyiségben, tetszés szerinti színben és papíron eredeti nagyságban

2	A betűfaj és fokozat megnevezése	Rendes		Félkövér		Széles félkövér		Kurzíp		Félkövér kurzíp			
		fók	kis	nagy	fók	kis	nagy	fók	kis	nagy	fók	kis	nagy
			szekrény			szekrény			szekrény			szekrény	
CORVINUS													
	nonparell			2			1					1	
	petit			3			1					2	
	garmond			4			1					1	
	ciceró			2			1					1	
	tercia		2			1			1			1	1
	text		2			1			2			1	
	kettősmittel	2			2						1		
	stb. stb.												

2. ÁBRA A „BETŰANYAG ÁLLOMÁNYÁRÓL“ CIMŰ KÖZLEMÉNYHEZ

másolatok készíthetők. A fénytálló másolatok az eredeti minden finomságát visszaadják, — művészi hatásuk az új eljárás alkalmazásánál a kép zárt egységénél fogva nagy mértékben fokoztatott. Az eddig elmondottakból megállapíthatjuk, hogy valamilyen fotomechanikai eljárásról van szó, amely egyáltalán nem lesz versenytársává az autotiplának, bár forrásunk szerint a Burkart-féle reprodukciókról bármily nagyságban autotipla-kliésék készíthetők, anélkül, hogy ezek művészi hatásukból bármit is veszítenének. Laptársunk mellékletéből megállapíthatjuk, — amit el nem hallgathatunk — hogy bár a reprodukció művészi hatása kétségbevonhatatlan, a ceruzarajz aprólékos finomságai hatásukban a Burkart-eljárás következményeként veszítenek. Mindenesetre kívánatos, hogy az eljárás részletes ismertetése előtt magukkal az eredeti reprodukciókkal megismerkedjünk, amely kívánságunk teljesülését a meginduló megbízható nemzetközi postaforgalom bizonyára lehetővé fogja tenni. G.

GALVANÓK ALÁÖNTÉSÉRE

alkalmas ötvözetet szabadalmaztatott Schlötter Miksa dr. mérnök (Berlin-Wilmersdorfi). E célra ezideig ugyanis ólom, ón és antimonból álló betű-, illetőleg tömöntőanyag alkalmaztatott. Schlötter szabadalma szerint ón helyett higany használható előnyösen az új ötvözetben és pedig ugyanolyan tulajdonság elérésére sokkal kisebb mennyiségű higany elégséges, mint amily mennyiségű ón alkalmaztatott. A nyomás általi kopás ellensúlyozásául, illetőleg az ötvözet keményítéséhez arzént használnak, aminek mennyisége pedig lényegesen kisebb, mint az antimoné. Egy ötvözetrel, mely például 99,4% ólom, 0,4% arzén és 0,2% higanyból áll, ugyanolyan mennyiségű nyomás volt előállítható körforgó, vagy más nyomdai gépen, mint az olyan ötvözetrel, amely 75% ólom, 18% antimon és 7% ónból állott.

NYOMTATVÁNYCSERE

NYOMTATVÁNYCSERE BERLINNEL

Hosszas kísérletezés után végre állandó és rendszeres összeköttetést sikerült létesíteni a berlini szaktársi körökkel. Az összekötő szerepét Weiss Adolf szaktársunk vállalta magára, aki lapunk berlini tudósítói szerepét is ellátja. Az ő szíves közbenjárásának köszönhetjük, hogy a Typographische Gesellschaft és a

Typographische Vereinigung nyomtatványcserét kíván létrehozni a magyar szaktársakkal. Az eddigi megállapodások szerint nevezett egyesületek 25—25 darab magyar nyomtatványból álló gyűjtemények ellenében ugyancsak 25—25 darab német nyomtatványt küldenek cserébe. A nyomtatványokat kb. 24×32 cm nagyságú sötét színű alátéppapírra kell ragasztani és pedig egy-egy lapra legfeljebb 2 db nyomtatványt. Az így elküldésre előkészített gyűjteményeket kérjük lapunk szerkesztőségének beküldeni. Miután nívósabb nyomtatványok cserélésében állapodtunk meg, fenttartjuk magunknak a jogot, hogy az esetleg nem megfelelő nyomtatványokat kicseréljük. A csereküldemények a fentemlített egyesületek, illetve a csereakcióban résztvevő magyar szaktársak tulajdonába mennek át s így visszaküldésük nem igényelhető. A csere közvetítését díjtalanul vállaljuk, a felmerült levél- és csomagportó megtérítésére minden 25—25 drbból álló gyűjtemény után 10—10 koronát kérünk egyidejűleg beküldeni. A csere lebonyolításának ideje körülbelül négy hét. — Miután német szaktársainkkal kifejezetten nívós gyakorlati munkák cserélésében állapodtunk meg, hisszük, hogy a magyar nyomdászvilág legjobbjai sietnek kihasználni az alkalmat s jobb munkáik felajánlásával módot nyújtanak egy nívós és hasznos csereviszony rendszerítésére.

FELJEGYZÉSEK

A KINAIK MŰVÉSZETE

az írás szépségében rejlik. A műveltségét az írásból ítéli meg az embernek. Aki csúnyán ír, annak szerintük romlott, csunya lelke van. Aki a szótagcsoportokat nem egészen írja egymás alá és egymás mellé, az görbe utakon jár, nem igaz ember. A kínaiak is, mint a többi keleti népek, jobbról balra írnak, csak hogy a kínai felülről lefelé ír, míg a többi keleti népek balra vezetik az vízszintes sorokat. A kínai írást használják a japánok is, bár más formában.

ŐSMAGYAR ROVÁSÍRÁS

Vagy husz év előtt Fadrusz János, a hírneves magyar szobrász, valósággal lázba ejtette a tudós köröket azzal, hogy közreadta, mikép Király Pál tanárral együtt felfedezte a békésmegyeri pásztornépnél a hun-székely rovásírást. A nagy magyar művész nyomban fel is írt a zilahi Tuhutum- emlékre e rovásírással egy éneket. Akkor az akadémia bizottságot küldött ki, akikhez dr. Sebestyén Gyula csatlakozott a muzeum részéről, hogy tanulmányozzák e kérdést, amely arra az eredményre vezetett, hogy a Fadrusz-féle rovásírást hamisítvány. Az idők árja azonban ielszínre vetett egy 1680 táján készült székely naptárt, amely a bolognai városi könyvtárban van a Marsigliai iratok közt. E naptár, bár csak másolat, de eredeti művoltában mutatja az ősmagyar hun-székely rovásírást.

A NYELVEK TERJEDÉSE

Egy most megjelent olasz statisztika a nyelvek elterjedésével foglalkozik. E statisztika szerint a legelterjedtebb nyelv az angol, amelyet az 1820-ban eszkö-

BLEICHEREI, FÄRBEREI UND
APPRETUR-ANSTALT AG.
STUTTGART

Könyv kötővásznaink

raktára és egyedüli elárúsítója

GROSZ ÉS KALLÓS

grafikai szaküzlete

BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29

Telefonszám 49-31

zölt statisztikai felvételek szerint 32 millió ember beszélt, ma pedig körülbelül 200 millió ember beszél és ért. A német nyelvet a múlt század 1820. évében körülbelül 20 millió ember beszélte, ma pedig a zsidó jidisch-deutschokat, az afrikai német gyarmatokon élő négerket is beleszámítva, körülbelül 150 millió beszéli és érti. Az orosz nyelvnek 1820-ban 70 millió, ma 210 millió értője van, míg a kínainak 400, az indiaiak szintén 400 millió, a japánok 70, a koreainak 15 millió a tudója, míg a tibetinek 7 millió. A franciát ma körülbelül 200 millió, az olaszt 50, a spanyolt 18, a portugált 8, a csehét 5, a törököt 32, a perzsát 7, a görögöt 5, a szerbét 3, a románait 11 és a magyart 10 millió ember érti és beszéli.

MÉRLEGEK

A Hunnia nyomda részvénytársaság, Budapesten, 1918—1919. évi mérlege 80.000 K részvénytőke mellett 1918-ban 14.460 K nyereséget ért el, 1919-ben ellenben 6928 K veszteséget tüntet fel. — A Könyves Kálmán magyar műkiadó rt. 1919-ik évi mérlege 369.861 K veszteséget tüntet fel 750.000 K részvénytőke mellett. — A Kelet Népe (Das Junge Europa) lapkiadó rt. 1919. évi mérlege 11.525 K nyereséget mutat ki 200.000 K részvénytőke után, amely tőkéből 170.000 K-t a lapértékkel fizettek be. — Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) rt. 1918. és 1919-ik évi egyesített mérlege alapján 100.000 K részvénytőke mellett 35.872 K volt a nyeresége. A társaságnak egész könyvkészlete csak 300 K-t tett ki. — A Művészi Interieurök rt. 1918. és 1919-ik évi egyesített mérlege 15.001 K nyereséget mutat ki 100.000 K részvénytőke után. A társaság berendezése 50.00 K-val, árukészlete 916.076 K-val szerepel a mérlegben. — A Pallas irodalmi és nyomdai rt. egyesített 1918—1919. évi mérlege 2.000.000 K alaptőke mellett 257.254 K nyereséggel zárul. A nyomdai berendezés 3.579.170, a nyomdaépület 865.000 K-val értékeltetett. — A Pátria irodalmi vállalat és nyomdai rt. 1918. ápr. 1—1920. március 31-iki mérlege 375.000 K részvénytőke mellett 135.850 K nyereséggel zárult. Felszerelések 397.502, készletek és anyagok 957.485 K-val szerepelnek a mérlegben. — A Pesti Napló rt. 1918. és 1919-ik évi egyesített mérlege 1.349.993 K veszteséget mutat fel 500.000 K részvénytőke után. A lapérték 245.900 K összeggel, a berendezés 309.709 K-val szerepel a mérlegben. — A Rigler József Ede papírneműgyár rt. 1917. és 1918-ik évi egyesített mérlege 1/2 millió

K részvénytőke mellett 394.084 K nyereséget tüntet fel. A társaság gyártelepe 3.002.870 K-val, a fióküzletek 1.073.858 K-val, az áru- és anyagkészletek 1.036.731 K-val szerepelnek a mérlegben. — A Rózsa Kálmán és neje könyvkiadó és könyvnyomda rt. 1920. március 31-ikén lezárt mérlege alapján 180.015 K a nyeresége 700.000 K részvénytőke után. A társaság ingatlana és nyomdai berendezése 618.741 K-val szerepel a mérlegben. — A Stephaneum nyomda rt. 1920. március 31-ikén lezárt mérlege 216.931 K tiszta nyereséget tüntet fel 700.000 K részvénytőke mellett. A társaság nyomdai berendezése 1.067.784 K-val, a befejezetlen nyomdai munkák 395.009 K-val szerepelnek a mérlegben. — A Szent-István-társulat könyvkiadóhivatala és könyvkereskedése rt. 1920. március 31-ikén lezárt mérlege 220.352 K nyereséget mutat ki 1.200.000 K részvénytőke után. A társaság könyvkészlete 1.420.665 K-val, rajz- és klisé-készlete 94.687 K-val szerepel a mérlegben. — A Sokszorosítóipar rt. 1918. és 1919-ik egyesített mérlege szerint 3646 K nyereséget ért el 120.000 K részvénytőke mellett. A társaság berendezése 121.500 K-val, anyaga 45.000 K-val szerepel a mérlegben. — Az Attila nyomda rt. 1918—1919. évi mérlege 60.000 K alaptőke mellett 15.167 K veszteséggel zárult 1919. november 30-ig, 1919. december hóban azonban 9435 K nyereséget értek el. Berendezés értéke 41.635 K.

LEVELESLÁDA

TÖBBEKNEK. Jaschik Álmos cikksorozata „A könyvkötőipar multjából” a magyar könyvkötőiparral külön nem foglalkozik, mert a tárgy összefoglaló feldolgozása nem engedi meg a speciális kérdésekre való kiterjesztést. Könyvkötőiparunk történeti ismertetésének különben jövő évfolyamunkban szántunk helyet.

1920. évi szeptember hó 13-án.

Kiadó Bíró Miklós, Felelős szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatárs Gondos Ignác. Nyomtatja Bíró Miklós nyomdai műintézete, Budapest, IX., Ráday-utca 26.

A kliséket a Sokszorosító Ipar R.-T. szállította.

Irodai, nyomó, csomagoló
PAPIR
 legolcsóbban beszerezhető

SELINKA SÁNDOR ÉS TÁRSA

Wien IV, Prinz Eugen-Strasse 18, Telefon 52-3-44

BUDAPEST V., KÁLMÁN-UTCA 14. SZÁM • TELEFON 22-29 ÉS 15-28

**SÄCHSISCHE
KARTONNAGEN-MASCHINEN AG.
DRESDEN**

Ha gépeinkre,

szegecsre, füzőanyagra

stb. szüksége van, képviselőnkhez

GROSZ ÉS KALLÓS

grafikai szaküzletéhez forduljon

BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29

VIDÉKRE IS

szállít nyomdai

PAPIROST

mindenféle minőségben

HAAS SÁNDOR

Budapest IX, Mátyás-utca

9. sz.

HANS · WUNDER

G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR

Fekete és színes festékek. Legjobb minőségű „Germania”-hengeranyag

Különlegességek: „Gloria”-festékoldóanyag, megátolja a festék lehuzódását. Fénykék „Perga”.

„Seccol” gyorszártítóanyag. Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad. Könyvkötőfestékek

Vezérképviselet és egyedüli raktár:

GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA

Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95

TELEFON 179-73 (POLLÁK)

**FEST
RAJZOL
METSZ**

**KIRAKATTÁBLÁT,
PLAKÁTOT, HIRDETÉST,
KÖNYVBORITÉKOT
ÉS DISZEKET,
LEVÉLFEJET ÉS
CÉGKÁRTYÁT
STB.**

KUN

**BUDAPEST VI, CSÁNGÓ-UTCA
3A**

**GÉPEK,
BETŰK, FESTÉKEK,
FELSZERELÉS,
ANYAGOK**

**FUCHS DÁVID
GRAFIKAI
SZAKÜZLET**

**BUDAPEST
VI, ARADI-UTCA 22
TELEFON 21-91**

**KÖNYVNYOMDÁK,
LITOGRAFIÁK,
KÖNYVKÖTÉSZETEK
ÉS DOBOZGYÁRAK
BERENDEZÉSE**

**HASZNÁLT
SZAKMABELI GÉPEKET
LEGMAGASABB ÁRON
VÁSÁROL**